

8. Теленько Б. Технологія громадянського спротиву. Нотатки провінційного журналіста / Б. Теленько. – Київ: Видавництво Сергія Пантюка, 2011. – 168с.
9. Теленько Б. Хроніки пересмішника / Богдан Теленько. – Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2012. – 400 с.
10. Теленько Б. Соловецький лабіринт. Записки упередженого паломника / Богдан Теленько. – Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2014. – 192 с. : іл.

Анотація. У статті пропонується аналіз публіцистики сучасного подільського письменника Богдана Теленька крізь призму використання мультимедіальних засобів у світлі наскрізної та лейтмотивної ідеї націєтворення, уведення його творчості в ширший ідейний простір задля декодування історичної правди про українську націю, історію, реальність. У розв'язанні такої мети нашої розвідки застосовано елементи семіотичного аналізу.

Ключові слова: публіцистика, жанр, стиль, образ, поетика, реценція, мультимедійність.

Summary. The paper presents the analysis of modern journalism Podolski writer Bogdan Telenka the light use multimedia tools in the light of continuous leitmotif and nation-building ideas and putting his work into a broader ideological space for decoding the historical truth of the Ukrainian nation, history and reality. In addressing this goal are elements of our intelligence semiotic analysis.

Key words: journalism, genre, style, image, poetics, reception, multimedia.

Отримано: 23.02.2015 р.

УДК 364:070.41

Бурківська Л.Ю., Григораш С.М.

СОЦІАЛЬНА ТЕМАТИКА В СУЧАСНОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

Саме життя покликало засоби масової інформації стати на боці інтересів кожної людини. Впливаючи на свідомість, вони спонукають її до соціальної активності, змінюють її суспільну та виробничу діяльність.

Стиль ЗМК характеризується популярним, чітким викладом, орієнтованим на швидке сприймання повідомлень, на стислість і зрозумілість інформації.

Мова преси орієнтується на загальнолітературні норми, у ній виробляються певні соціальні та мовні стереотипи, одна з характерних ознак – експресивність вислову, максимальний вплив на читача, а також поширення в загальномовній практиці наукових термінів, запозичених слів, газетних штампів.

У сучасних умовах політичної та економічної нестабільності соціальні проблеми населення набувають особливої гостроти, що вимагає пошуків механізмів злагоди різних громадсько-політичних сил в ім'я громадянського миру. Преса повинна висвітлювати проблеми незахищених верств населення, а також допомагати у їхньому вирішенні, що потребує гострої, активної позиції та дій.

Друковані мас-медіа, види інформації, зокрема соціальної, а також соціальні проблеми вивчали такі дослідники: В. В. Ворошилов, О. В. Зернецька, В. Ф. Іванов, Л. М. Калініна, Т. Кіріян, С. Г. Корконосенко, Н. М. Кушнарєнко, І. Л. Михайлин, А. З. Москаленко, І. І. Парфанович, О. В. Пархоменко, Л. М. Петренко, А. В. Соколов, Є. С. Цимбаленко, Г. М. Швецова-Водка.

Серед питань, пов'язаних із сучасною періодикою, ґрунтовного вивчення останнім часом вимагають регіональні видання, зокрема газети, без яких не можна всебічно й об'єктивно відтворити цілісну картину функціонування системи ЗМК.

Залишається недостатньо вивченою в сучасному газетному дискурсі соціальна інформація. Тому мета статті – проаналізувати висвітлення соціальних проблем в Івано-Франківському обласному тижневику «Репортер» (за період з вересня 2011 року до лютого 2012 року). Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі завдання: з'ясувати поняття «соціальна інформація» й «газетний дискурс», схарактеризувати газету «Репортер», виокремити журналістські матеріали, присвячені соціальним проблемам.

Дослідник Є. С. Цимбаленко зазначає, що в перекладі з латини «соціальний» означає суспільний, громадський; пов'язаний із життям і відносинами між людьми в суспільстві [11].

Учений А. В. Соколов виділяє три види інформації: соціальна інформація (відноситься до соціальних відображених процесів: пізнання, комунікація, управління); біологічна інформація (відноситься до сенсорних (чуттєвих) генетичних біокомунікативних відображених процесів); технічна інформація (відноситься до процесів комунікації й управління методами інформаційної техніки) [10].

Науковець Л. М. Калініна виокремлює два основні види інформації: біологічна (забезпечує життєдіяльність окремо взятого живого організму) й соціальна (масова і спеціальна).

Масова інформація (загальна) – соціальна інформація, адресована всім членам суспільства незалежно від їхнього становища й роду занять. Спеціальна інформація (системна) адресована не всім членам суспільства, а певним соціальним групам (наприклад: ученим певного фаху, економістам, робітникам якоїсь професії і т. д.). Для сприйняття цієї інформації необхідний початковий запас спеціальних знань і володіння професійною мовою. Дослідниця називає деякі найбільш важливі різновиди спеціальної соціальної інформації, а саме: наукова (утворюється в результаті науково-дослідної діяльності); технічна (створюється у сфері техніки і призначена для вирішення технічних завдань (розробки нових технічних пристроїв, машин, матеріалів і т. п.)); технологічна (безпосередньо використовується у сфері матеріального виробництва для створення матеріальних благ (продуктів харчування, одягу, машин тощо)); планово-економічна (використовується для планування й керування виробництвом) [4].

Учений Є. С. Цимбаленко подає такі види соціальної інформації: масово-розповсюджувана (публічно розповсюджувана друкована або аудіовізуальна продукція (книжки, брошури, преса, теле- й радіопередачі, а також будь-які записи на касетах чи компакт-дисках)); статистична (офіційно документована інформація державних органів чи наукових установ про процеси, що відбуваються в економічному, соціальному й культурному житті суспільства); довідково-енциклопедична (офіційні повідомлення або систематизовані відомості, складені за відповідною формою з використанням передбачених законом засобів про різноманітні події, явища, процеси, героїв та персонажів історії та сучасності); інформація про особу (сукупність офіційних документованих анкетних відомостей про особу); правова (офіційна інформація, що створюється у процесі діяльності органів влади, громадських чи партійних об'єднань, державних та приватних підприємств, установ та організацій) [11].

Дослідник А. З. Москаленко стверджує, що соціальна інформація пов'язана з життям суспільства передусім своїм походженням і виділяється серед інших видів несоціальної інформації – фізичної, біологічної, геологічної та ін., пов'язана з явищами і процесами у живій та неживій природі [6].

Дослідниця О. В. Зернецька вказує на існування кількох підходів до визначення соціальної інформації:

- інформація, що циркулює в суспільстві і використовується для управління соціальними процесами; відображає соціальні відносини людей;
- повідомлення між системами, однією з яких є людина чи співтовариство людей [2].

Учений В. Ф. Іванов пропонує розглядати соціальну інформацію як «зміст процесів масової комунікації (звичайно, ту її частину, яка передається за допомогою засобів масової комунікації). Масова комунікація, окрім змісту (тобто соціальної інформації), містить у собі ще процеси обміну інформацією, технічні засоби та багато іншого» [3].

Науковець Т. Кіріян стверджує, що у політології пропонується використовувати термін суспільно-політична інформація – сукупність повідомлень про актуальні події внутрішнього і міжнародного життя [5]. Саме це визначення чи не єдине орієнтоване на міжнародну властивість інформації, яка нині виступає основою світових глобалізаційних процесів (у тому числі і формування інформаційного суспільства), а також є фундаментальною засадою інформаційно-комунікаційного існування всесвітньої мережі Інтернет.

Дослідник О. В. Пархоменко стверджує, що соціальна інформація утворює систему різнорівневого знання, що характеризує політичні, економічні, культурологічні, соціальні та інші процеси, які відбуваються в суспільстві, соціальних інституціях, установах, підприємствах, загальноосвітніх навчальних закладах, а також – інтереси, прагнення, думки, цінності людей [8].

Оскільки соціальна складова інформації пов'язана із суспільно орієнтованими процесами функціонування соціальних інститутів держави та враховує як групові інтереси, так і інтереси окремо взятого індивіда, то вона тісно пов'язана з соціальними проблемами людства.

Учений Л. М. Петренко визначає соціальні проблеми як незадоволені повністю чи частково потреби та інтереси територіальної громади або її окремих складових, що сформульовані в загальному вигляді як певна соціальна задача, що потребує вирішення. У спрощеному вигляді соціальна проблема може бути визначена як невідповідність того, що має людина, до того, що їй необхідно [9].

Соціальні проблеми можуть носити глобальний характер, зачіпаючи інтереси значної частини людства. Так, демографічні, екологічні, техногенні, продовольчі, енергетичні та інші проблеми у цей час набувають глобального характеру і їхнє вирішення вимагає участі більшості держав нашої планети. Соціальні проблеми можуть торкатися інтересів окремих або декількох соціальних систем [9]. Наприклад, соціальні кризи, що розповсюджуються на окремі країни, національ-

но-етнічні спільноти, асоціації, блоки або угруповання. Проблеми можуть поширюватися на ті або інші сфери, групи людей. Це можуть бути ті, що охоплюють соціально-економічну, соціально-політичну, духовну або власне соціальну сфери життєдіяльності людей. Для соціальної роботи особливу значущість мають особисті проблеми, що виникають у процесі взаємодії особи й соціального середовища.

Науковець І. І. Парфанович класифікує соціальні проблеми, на вирішення яких спрямована соціальна робота, за сферами розповсюдження на такі: індивідуальні, сімейні (пов'язані з індивідом, включаючи його слабке фізичне здоров'я й безпорадність, пригноблення, зовнішню непривабливість, самотність, соціальну ізоляцію, а також різні організаційні проблеми); соціально-екологічні (охорона навколишнього середовища, забруднення великих промислових центрів, екологічні катастрофи); соціально-економічні (у процесі становлення держави, здійснення реформ в Україні 60% населення опинилося за межею бідності); функціонування індивідів, груп (аспекти соціальних відхилень, наркоманії, алкоголізму тощо); структур влади (корупція) (від них, їх дії, програм залежить соціальна напруженість і стабільність у суспільстві, від їх режиму (тоталітарності, демократії або авторитарності) – соціальна активність населення) [7].

Однією з найважливіших умов розв'язання соціальної проблеми є її точне формулювання. Якщо проблема правильно сформульована, то це, по-перше, дозволяє здійснювати пошук відсутньої інформації в потрібному напрямі; по-друге, забезпечує вибір оптимального інструментарію соціальної дії, а, отже, і ефективність соціальної роботи. Характер соціальної проблеми є найважливішим чинником, від якого залежать визначення змісту, інструментарію, форм і методів соціальної роботи [7].

Перейдемо до розгляду питань, пов'язаних із поняттям «дискурс».

З огляду на різноманіття тлумачень поняття «дискурс» можна пояснити так: «Дискурс (франц. discours – мовлення) – тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», залежних від тематики спілкування, має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів» [1, 138].

Дискурс асоціюється з усіма виявами комунікації в суспільстві, з типами та формами мовлення, принципами побудови повідомлення, характеристиками мовлення окремої людини й груп людей. Розглядають дискурс і як функціональний стиль, різновид мовлення (усний, писемний, науковий, художньо-белетристичний, діловий, літературний), різновид функціонального стилю, його реалізацію в різних сферах спілкування.

Однією з найповніших класифікацій дискурсів є класифікація дослідника Г. Почепцова, у якій він виокремлює такі типи: теле- і радіодискурс, газетний, театральний, кінодискурс, літературний дискурс, дискурс у сфері публік рілейшнз, рекламний дискурс, політичний, релігійний (фідеїстичний) дискурси [1, 138-139].

У газетному дискурсі існує розрив у просторі й часі для автора та читача. На відміну від усної комунікації, він розлогіший, повніший, аргументованіший. Оскільки має писемну (друковану) форму, то добір слів, конструкцій відбувається за законами писемного (друкованого) спілкування. Значну увагу приділяють не лише змісту, а й формі викладу.

Цей вид дискурсу передбачає колективну працю (редактори, коректори впливають на його формування), а тому індивідуальний стиль адресанта значно нівелюється.

Узявши до уваги класифікації документознавців (Н. М. Кушнарєнко, Г. М. Швецової-Водки) та журналістикознавців (В. В. Ворошилова, С. Г. Корконосенка та І. Л. Михайлина), можемо стверджувати, що газета «Репортер» є регіональною, обласною, загальнополітичною, щотижневою, легітимною, якісною пресою.

Щотижня видання висвітлює таку інформацію: найсвіжіші регіональні новини політики, економіки, культури та спорту; репортажі, аналітика, інтерв'ю з відомими та цікавими особами; корисні поради, людські історії, цікаві екскурси в минуле; інформація для дітей; призові конкурси, кросворди, тести; програма телебачення.

Тематична характеристика змісту відображена в рубриках із підрубриками, серед яких є постійні («Тиждень», «Акцент», «Погляд», «Телерепортер», «На колесах», «Неформат», «Соціум», «Дитяча», «До кави», «Омега») та змінні («Людина», «Спорт», «Шукаю долю», «Туризм»).

Тижневик має свій стиль, а саме:

- говорить із читачами «живою», зрозумілою мовою, без зайвої офіційності чи сленгу; характерною для текстів є легка іронія;
- ділиться з читачами зібраними фактами, коментарями, прогнозами;

- оціночні судження базуються на фактах з посиланням на джерело інформації, автори чітко відділяють власні висновки (прогнози, коментарі) від фактів і коментарів дійових осіб;
- користується принципом «журналістської презумпції невинності» при розслідуваннях конфліктів (правильних чи неправильних поглядів немає, є різні позиції та думки), у публікаціях обов'язково представлені точки зору всіх учасників конфлікту;
- готує будь-який матеріал (від новинки до топ-теми номера) ретельно.

Соціальні проблеми висвітлено в таких публікаціях:

1. Індивідуальні, сімейні, організаційні проблеми: *Один день інваліда* (№ 37, 2011); *Спорт об'єднав інвалідів* (№ 42, 2011); *Пенсії без даху* (№ 43, 2011); *Пільговики дратують водіїв* (№ 43, 2011); *Автобусом село не врятуєш* (№ 49, 2011); *Звичайне диво* (№ 49, 2011); *Смуга перешкод для інвалідів* (№ 51, 2011); *Інвалідів знову запрограмують* (№ 8, 2012).

2. Проблематика дітей: *Знайдіть роботу сироті* (№ 35, 2011); *Школа з того, що було* (№ 35, 2011); *Особливі діти* (№ 35, 2011); *На дітей не можна тиснути* (№ 35, 2011); *Оксанчин біль* (№ 35, 2011); *Книжка – для порятунку дитини* (№ 36, 2011); *Щастя допомогти* (№ 37, 2011); *Діти без даху* (№ 37, 2011); *Більшості дітей війни перестануть виплачувати відсуджені гроші* (№ 37, 2011); *Дітям – гарячу воду* (№ 38, 2011); *Прикро, але батьки не дуже цікавляться своїми дітьми* (№ 42, 2011); *Віднесіть лялю назад* (№ 48, 2011); *Діти у садочках недоїдають* (№ 51, 2011); *Діти і гроші* (№ 51, 2011); *У садок лише з реєстру* (№ 4, 2012); *Осінні діти плутають черги* (№ 8, 2012).

3. Соціально-екологічні проблеми: *Вивезення токсинів відновлено* (№ 37, 2011); *Селяни проти* (№ 38, 2011); *Коли сусід проблема* (№ 38, 2011); *Залиште воду риbam* (№ 40, 2011); *Куди подіти шприци, термометри та інші небезпечні медичні відходи* (№ 47, 2011); *Вода, електрика та гроші* (№ 48, 2011).

4. Соціально-економічні проблеми: *Книги – на добру справу* (№ 38, 2011); *Злидні ходять по колу* (№ 42, 2011); *Бомжі підпалюють підвали* (№ 42, 2011); *Японці дали гроші на лікарні* (№ 48, 2011); *УПН зробила хоспінгу подарунок* (№ 51, 2011); *До сиріт Миколой – завжди щедрий* (№ 51, 2011); *Сильні люди ламають стереотипи* (№ 5, 2012); *Безробіття* (№ 8, 2012).

5. Проблеми наркоманії, алкоголізму тощо: *Алкоголіки лікуються самі* (№ 37, 2011); *Валятися п'яним не соромно, а йти до нарколога – так?* (№ 40, 2011); *Спиртні дискусії* (№ 48, 2011); *Пити чи не пити* (№ 7, 2012).

6. Проблеми, пов'язані зі здоров'ям: *У пасічній відкрили підстанцію швидкої* (№ 40, 2011); *Сам собі лікар* (№ 42, 2011); *Бережіть очі змалечку* (№ 42, 2011); *Найдивніші хвороби в світі* (№ 44, 2011); *Здорове харчування* (№ 44, 2011); *Зайва вага медикаментами не лікується* (№ 4, 2012); *Калушина – лідер по онкології* (№ 7, 2012).

7. Проблеми структур влади: *Реакція на корупцію* (№ 44, 2011); *Корупція в Україні* (№ 49, 2011).

Газета «Репортер» висвітлює деякі соціальні проблеми і в рекламі, у якій йдеться про матеріальну допомогу хворим дітям, про збір коштів на операції та ін. Проте, порівнюючи (за півріччя) з іншими видами інформації, досить мало публікацій, присвячених висвітленню соціальних проблем мешканців Івано-Франківської області.

Проведене дослідження засвідчує, що в тиждень найбільше публіцистичної, подієвої та офіційної інформації, найменше – ділової, естетичної, довідкової та реклами.

Журналістам цього видання слід більше уваги приділяти тим видам інформації, які представлені в малому обсязі, використовуючи інформацію інформаційних агентств, офіційних сайтів державних структур, редакційних і нередакційних джерел.

Подальших розвідок потребує дослідження різних видів інформації, змістової та ілюстративної наповненості, а також мова регіональної преси.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
2. Зернецька О. В. Нові засоби масової комунікації / О. В. Зернецька. – К.: Вік, 2008. – 208 с.
3. Іванов В. Ф. Поняття «інформація» у різних науках [Електронний ресурс] / В. Ф. Іванов // Наукові записки Інституту журналістики. – 2010. – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=41>.
4. Калініна Л. М. Соціальна інформація як субстрат інформаційної діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу / Л. М. Калініна // Інститут педагогіки АПН України – 2008. – № 1. – С. 4-9.
5. Кіріян Т. Насущні проблеми соціальної політики і шляхи їх вирішення / Т. Кіріян // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 6. – С. 3-6.

6. Москаленко А. З. Теорія журналістики : навч. посіб. / А. З. Москаленко. – К.: Експрес-Об'ява, 2002. – 336 с.
7. Парфанович І. І. Соціальна діагностика : курс лекцій / І. І. Парфанович. – Тернопіль : ТДПУ, 2009. – 182 с.
8. Пархоменко О. В. Соціальна інформація як чинник інноваційного розвитку [Електронний ресурс] / О. В. Пархоменко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2010. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tpaeiv/2010_1/3.pdf.
9. Петренко Л. М. Система соціальної інформації в управлінні професійно-технічним навчальним закладом / Л. М. Петренко // Комп'ютерно-інтегровані технології : освіта, наука, виробництво. – 2011. – № 4. – С. 51-55.
10. Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации : учебн. пособ. [Електронний ресурс] / А. В. Соколов. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2002. – 461 с. – Режим доступу : <http://www.vuzlib.net/beta3/html/1/23490/>.
11. Цимбаленко Є. С. Роль соціальної інформації в інформаційно-комунікаційній структурі [Електронний ресурс] / Є. С. Цимбаленко. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Natural/vkhnu/Soc/tsymbalenko.pdf.

Анотація. У статті розглянуто висвітлення соціальних проблем в Івано-Франківському обласному тижневику «Репортер».

Подано погляди науковців на різні види інформації, підходи до тлумачення соціальної інформації, яка тісно пов'язана з соціальними проблемами людства; наведено типологію соціальних проблем за сферами розповсюдження; з'ясовано поняття «дискурс», «газетний дискурс»; виокремлено публікації, які присвячені соціальним проблемам.

Ключові слова: види інформації, газетний дискурс, соціальна інформація, соціальна проблема, тижневик.

Summary. The article deals with making clear social problems in Ivano-Frankivsk weekly paper "Reporter".

The author dwells on the view of scientists about different types of information, approaches to determining the social information which is closely connected with social problems of mankind. It is given the typology of social problems according to the spheres where they exist (individual, family, socio-ecological, socio-economical, person or group functioning, power structure, (corruption) and classification of discourses (TV and radio discourse, newspaper, theatrical, film discourse, literature discourse, discourse in public relations, advertising discourse, political, religious (phedeistical)).

The terms "discourse" and "newspaper (press) discourse" are cleared up.

Discourse associates with all forms of communication in society, with speech models and forms, principles of message writing, speech characteristics of a person or some group of people. The author mentions discourse as functional style, speech variety (oral, written, scientific, artistic and fictional, literature), variety of functional style, its implementation in different communicational spheres.

In newspaper discourse there is a gap in space and time for an author and a reader. As opposite to oral communication, it is wider, fuller, more argumentative. Because it is in written (printed) form the choice of words and constructions is made according to the laws of written (printed) communication. A great attention is paid not only to the content but to the form of rendering.

Every week the newspaper introduces such information as: the latest news of regional politics, economy, culture and sport; commentary, analytics, interviews with different famous and interesting people; some useful advice, private stories, interesting excursus in past, information about children; winner competitions, crosswords, tests, TV program.

Thematic characteristics of printed publication content is reflected in heading and subheading which can be constant or changeable.

It is distinguished the publications which are devoted to such social problems as individual, family, children, organizational, socio- economical, socio- ecological, drug and alcohol addicted and etc.; connected with health; power structure.

Key words: types of information, newspaper discourse, social information, social problem, weekly paper.

Отримано: 21.01.2015 р.